

Miniordbog

A

Akkommodation: øjets evne til at stille skarpt.

Akutte tilstande: sygdomme eller lidelser, der opstår pludseligt og uden forvarsel.

Alveoler: små luftblærer for enden af luftrørene.

Anatomi: er læren om cellernes og organernes opbygning.

Angina pectoris: hjertesmerter.

Animalske produkter: produkter fra dyr.

Antistoffer: proteiner, der forsvare kroppen mod infektion.

Anæmi: blodmangel. Mangel på hæmoglobin i blodet.

Apraksi: manglende evne til at udføre handlinger og funktioner korrekt, fx tage en trøje rigtigt på.

B

Bagbath: kraftige vådservietter, der kan varmes i mikrobølgeovnen.

Bakterier: mikroskopiske organismer i mange forskellige former.

Blodprop: en klump af blodplader, der pga. åreforkalkning sætter sig fast på indersiden af et blodkar og forhindrer blodgennemstrømningen.

Blufærdighed: generthed over at skulle vise intime dele af sit sind eller sin krop.

BMI: forkortelse for Body Mass Index, der anvendes til at inddеле kropsvægten i normal, under- eller overvægt ud fra kropsmassen. BMI-tabellen er vejledende, da den ikke tager højde for den enkeltes kropsbygning (knogler, fedtmasse, muskelmasse samt indhold af vand m.m.).

Bronkier: mindre luftrør.

C

Celle: den mindste levende enhed, der formerer sig ved deling.

Cellekerne: alle celler har en kerne, hvor arveanlæggene (dna) ligger.

Celleslim: hovedparten af cellen er celleslim, der overvejende består af vand.

Celsius: måleenhed, der bruges i Danmark til at måle temperatur.

Cyanose: Blåfarvning på udsatte steder pga. iltmangel i blodet.

D

De nordiske næringsstofanbefalinger: danner grundlaget for anbefalinger for sammensætningen af den danske mad. Anbefalingerne gælder raske mennesker med lav fysisk aktivitet og børn over tre år.

Demens: sygdom, der rammer nervevævet i hjernen især hos ældre mennesker.

Den kinaestetiske sans: balance- og muskelsansen.

Desinfektionsmiddel: et middel, der virker godt mod bakterier og svampe.

Det gule legeme: rester af folliklen danner det gule legeme, der skrumper ind. Det gule legeme producerer kønshormoner.

Det kornede netværk: organel, hvor cellen danner proteiner.

Det lille kredsløb: lungekredsløbet mellem hjerte og lunger.

Det store kredsløb: legemskredsløbet i hele kroppen.

Diagnose: bestemmelse af en sygdoms art.

Diagnosticere: at bestemme en sygdoms art.

Diarre: gentagne, tynde afføringer.

Diurese: vandladning.

Dyspnø: Vejrtrækningsbesvær.

Dødsproces: kroppens naturlige forandringer, når man skal dø.

Dødsøjeblikket: det øjeblik, hvor hjertet holder op med at slå, vejrtrækningen stopper og personen dør.

E

E.-colibakterier: en type colibakterier, der næsten udelukkende findes i afføring.

Ekspressiv afasi: svækkelse af evnen til at udtrykke sig.

Embedslæge: Offentligt ansat læge, der har rådgivende og kontrollerende opgaver.

Energi procent (E%): fortæller, hvor mange procent af madens samlede energiindhold der kommer fra de enkelte næringsstoffer (fedt, protein, kulhydrat og alkohol).

Enzym: stof, der hjælper med at spalte næringsstofferne til mindre dele.

F

Follikel: et væskefyldt hulrum rundt om ægget.

Fowlers leje: lejringsform, hvor borgeren sidder op i sengen for at lette vejrtrækningen.

Frontallapper: pandelapper fortil i hjernen.

Funktionsniveau: de handlinger, borgeren kan udføre uden hjælp og uden besvær.

Fysiologi: læren om cellernes og organernes funktion.

G

g urin: vægten af urin i gram. 1 liter urin vejer normalt lidt mere end 1 kg.

Glat muskulatur: muskler, der ikke er styret af viljen.

Glukagon: et hormon, der frigiver sukkerdepoter fra lever og muskler.

Glukose: et sukkerstof, der dannes, når kulhydrater fordøjes.

Golgiapparatet: organel, hvor proteinerne i cellen pakkes.

Grøn stær: sygdom, der rammer hulrummet omkring øjets linse.

Grå stær: sygdom, der rammer øjets linse.

H

Halvsidig lammelse: nedsat eller ingen følsomhed i enten højre eller venstre side.

Hjælpemuskler: Musklerne i hals, ryg og mave, der støtter vejtrækningen.

Hudturgor: hudens elasticitet.

Hudvenlig sæbe: sæbe, der svarer til hudens pH-værdi, uden parfume og farvestoffer.

Hypofysen: en kirtel i storhjernen, der overordnet styrer produktionen af hormoner.

Hørecentrene: de steder i hjernen, hvor lydindtryk bearbejdes.

Hårkarnettet: er et finmasket net af blodkar, der transporterer næringsstoffer og affaldsstoffer til og fra cellerne.

I

Immunforsvar: kroppens forsvar mod sygdom, bakterier og virus.

Impressiv afasi: svækkelse af evnen til at forstå det, der siges, og det, der står skrevet.

Impuls: kortvarigt stød eller bevægelse.

Indre resurser: en persons fysiske, psykiske og sociale resurser.

Intranet: datanet (portal) til brug for kommunens medarbejdere.

Isse: øverste del af hovedet.

K

Kateter: gummi- eller silikonerør, der føres op i blæren til tømning af urin.

Klimakteriet: overgangsalderen, når kvinden ikke længere får ægløsning.

Klysma: et lavement til indsprøjtning i endetarmen.

Kognitiv: det, der har med tænkning og erkendelse at gøre.

Kognitiv handling: handling, der kræver evne til at tænke og sætte i sammenhæng.

Kognitive funktioner: hjernens intellektuelle funktioner, dvs. evne til fx tænkning, læring, sansning, sprog og hukommelse.

Koldbrand: når vævet er dødt og ikke kommer til at fungere igen.

Kompressionsstrømpe: Strømpe, der er vævet med gummi- eller elastiktråde, så den bliver elastisk både i længden og i bredden. Strømperne hjælper vena-pumpen med at trykke mod venerne, så blodet strømmer hurtigere.

Konfus: forvirret, usamlet tankegang.

Kontinens-sygeplejerske: en sygeplejerske der har særlig viden om ufrivillig vandladning (inkontinens). Kontinens-sygeplejersken har ansvar for rådgivning og udredning af symptomer ved inkontinens.

Koordinere: samordne, få til at samarbejde.

Kranspulsårerne: de blodårer, der forsyner hjertemusklen med blod.

Kredsløb: system af blodkar, der sørger for at forsyne alle dele af kroppen med blod.

Kronisk sygdom: sygdomme eller lidelser, der er vedvarende, og som ikke kan helbredes. Mange mennesker lever mange år med en kronisk sygdom.

Kuldioxid: CO₂ er den gasart, ilt (O₂) omdannes til i kroppen ved cellernes stofskifte. Kuldioxid udskilles i lungerne.

Kvalitetsstandard: beskriver service-niveauet for en ydelse. Altså hvad kan borgeren forvente, og hvad forpligter kommunen sig til at gøre.

L

Latenstid: Tiden, der går, fra man bliver påvirket af noget, til man reagerer på påvirkningen.

Leddegigt: kronisk betændelsessygdom i led.

Leverandør: det private firma eller den kommune, der leverer ydelsen.

Livshistorie: beskrivelse af borgerens liv og de ting, der har været vigtige for borgeren.

Logopæd: fagperson, der hjælper med genoptræning af kommunikationsfærdigheder.

Lugtcentret: det sted i hjernen, hvor lugtindtryk bearbejdes.

Lysosomer: organeller, hvor affaldsstoffer i cellen nedbrydes.

M

Meningitis: hjernehindebetændelse, alvorlig infektion i hjernehindene.

Menisker: to bruskskiver i knæleddet.

Menopause: ophør af menstruation, overgangsalder.

Mental: angår menneskets psyke, humør og intelligens.

Mikrobiologi: studiet af bakterier, virus, svampe og andre grupper af mikroorganismer.

Mikroorganismer: organismer, dvs. biologisk levende enheder, der er så små, at de kun kan ses i mikroskop, fx bakterier, virus, svampe.

Mitokondrie: organel, hvor næringsstoffer fra maden forbrændes

mm Hg: måleenhed fra da blodtryksapparater bestod af en glassøjle med kviksølv i. Mm Hg står for: millimeter (mm) kviksølv (Hg).

N

Nakkelap: et område, der ligger bagest i hjernen.

Naturlige salte: salt (natrium) er et livsnødvendigt stof i kroppen, det indgår bl.a. i kroppens regulering af væskebalancen.

Neglect: manglende opmærksomhed på den syge side, der overses.

Normalflora: mikroorganismer, som er en del af kroppens naturlige bakterievækst og er med til at holde fx huden i balance.

Nænsom nødværge: et redskab til at håndtere trusler og aggressiv adfærd. En måde at beskytte sig selv eller andre på uden at bruge vold og uden at krænke den, der angriber.

Næringsstoffer: fødemiddel, som bidrager til cellernes stofskifte (se også kapitel 15 om fordøjelsen).

O

Objektivt: neutralt og ikke forudindtaget.

Omsorgs-tandpleje: et kommunalt tilbud om forebyggende og behandlende tandpleje til borgere, der på grund af nedsat førlighed eller fysiske og psykiske handicap ikke kan benytte de almindelige tilbud om tandpleje.

Ordination: når lægen bestemmer, hvilken medicin borgeren skal have.

Organeller: bittesmå strukturer i cellen, der er omgivet af en membran.

Osteoporose: knogleskørhed, som gør knoglerne mere udsatte for brud.

P

Partikler: mikroskopiske enheder, bittesmå stofdele.

PDA: (personal digital assistant) en lille håndholdt computer.

Peristaltik: bølgende (peristaltiske) bevægelser i tarmen, der er med til at føre kosten gennem tarmsystemet.

Pollegemer: organeller, der deler kromosomerne ved celledeling.

Produktiv hoste: hoste med slim.

R

Resurser: de kraftkilder, mennesket kan gøre brug af for at opfylde behov.

S

Sanseceller: de celler, der stimulerer vores sanser.

Sengelejekomplikationer: følgeskader efter kortere eller længerevarende sengeleje.

Sinusknode: hjertets pacemaker, der holder gang i pulsslagene.

Skeletmuskler: muskler, der er styret af viljen.

Slidgigt: nedbrydning af ledbrusk på grund af slid.

Smittekilde: den eller det, der smitter.

Smittemodtager: den, der modtager smitten.

Spasticitet: krampelignende muskelsammentrækninger.

Spytsekretion: udskillelse af spyt.

Stofskifte: energiforbrænding i kroppens celler.

Støttestrømper: Strømper, der pga. en særlig vævning giver let støtte til borgere med ødemer.

Subjektiv oplevelse: en personlig oplevelse hos det enkelte menneske.

Sundhedsvæsenet: den samlede indsats, der foregår enten offentligt eller privat, for at forebygge sygdomme, finde diagnoser, behandle sygdomme og pleje syge.

Svampe: fx skimmel og mug.

Symfysen: skambenet.

Synscentret: det sted i hjernen, hvor synsindtryk bearbejdes.

T

Tabu: Det, man ikke taler om. Tabu dækker over regler for, hvad der ikke er tilladt i en kultur.

Temperaturregulerende center: center i hjernen, der styrer kroppens temperatur.

Thalamus: område i hjernen, hvor sanseoplevelser tolkes.

Tværstribede muskler: skeletmuskler kaldes også tværstribede muskler på grund af deres tydelige striber på tværs af musklernes længde.

U

Udflåd: sekret fra kønsorganet, der ofte kommer pga. svampe- eller bakterieinfektion.

Umyndiggjort: når en borger ikke kan tage vare på sig selv, men må overlade ansvaret for personlige spørgsmål til andre.

Urininkontinens: Når man ikke kan holde på vandet.

Uægte led: led med lille bevægelighed.

V

Vanddrivende: små partikler (mikroskopisk enhed), der kan trække væske med sig ud gennem urinen. Kaffe og te og nogle typer medicin kan virke vanddrivende.

Vendeskema: skematisk oversigt over, hvornår og hvordan borgeren er lejret.

Venepumpeøvelse: når arm- og benmusklerne skiftevis spændes og afslappes, hjælper det tilbageløbet af blodet til hjertet.

Virus: småbitte enheder, der lever i andre celler.

Visitor: en person der er ansat i kommunen, og som vurderer og tildeler personlig eller praktisk hjælp, træning, sygepleje eller bolig til borgerne.

Værnemidler: bryder smittevejen ved at værne eller beskytte dig/borgeren og/eller dit tøj imod forurening af mikroorganismer.

Værtsorganisme: den krop, der har mikroorganismerne.

Væskebehov: den mængde væske, kroppen har brug for, for at kunne fungere optimalt.

Væskemangel: når borgeren ikke har fået den mængde væske, kroppen har brug for.

Væskeskema: skema, hvor mængden af en persons væskeindtag og vandladning pr. døgn skrives ned.

Væv: samling af celler med samme funktion.

Y

Ydre resurser: resurser, personen kan trække på fra omgivelserne, fx familie og venner, hjælpemidler.

Æ

Ægte led: led med stor bevægelighed.

Ø

Ødem: væskeansamling pga. dårligt kredsløb.